

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

Onderwerp

Consultatie Tijdelijk experimentenwet assistentie bij het stemmen

Datum	Referentie	Inlichtingen bij	Bijlagen
30-08-2021	21-0700/MH/RS	Marijke Hempenius, m.hempenius@iederin.nl	

Geachte mevrouw/heer,

Wij hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorstel voor een tijdelijke experimentenwet assistentie bij het stemmen, dat nu ter consultatie voorligt. Wij geven u graag onze inbreng mee. Volgens artikel 29 van het VN-verdrag handicap hebben mensen met een beperking het recht om deel te nemen aan het politieke en openbare leven. Dit betekent onder meer dat zij zonder obstakels en zo zelfstandig mogelijk moeten kunnen stemmen. Op dit moment is het zelfstandig stemmen niet voor iedereen mogelijk. Het stemproces, de stemlokalen en de stembokjes zijn niet voor iedereen toegankelijk en assistentie mag niet altijd mee het stembokje in. Zo mogen mensen met een verstandelijke beperking of bijvoorbeeld mensen met dementie nog geen assistentie krijgen in het stembokje. Dat moet anders. Zelfstandig stemmen zou voor iedereen de norm moeten zijn. Voor iedereen die dat (nog) niet zelfstandig kan moet assistentie in het stembokje mogelijk zijn.

Het experiment met assistentie bij het stemmen vergroot de toegankelijkheid van het verkiezingsproces voor een diverse groep mensen. Zeker ook voor de ruim 2,5 miljoen mensen die laaggeletterd, analfabeet, anderstalig zijn of een cognitieve beperking hebben.

De wet die nu voorligt maakt hulp in het stembokje voor een bredere groep mogelijk. Dat ondersteunen wij van harte. Graag geven wij u voor de uitwerking van de wet en het toegankelijker maken van het stemproces een aantal aandachtspunten mee.

Bezoekadres
Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

Postadres
Postbus 169
3500 AD Utrecht

T 030-720 00 00
E post@iederin.nl
I www.iederin.nl

KvK 30250451
Bank NL28 ABNA 0973 89 41 21

Wij willen u vragen bij de vormgeving van de experimenten het eerder opgestelde advies van het College voor de Rechten van de Mens mee te nemen, zie: Het VN-Verdrag handicap en de verkiezingen | College voor de Rechten van de Mens (mensenrechten.nl).

Ondersteuning naar keuze

In de huidige wet kunnen mensen met een fysieke beperking assistentie naar keuze in het stemhokje krijgen. Maak het ook mogelijk voor mensen die dat om een andere reden willen. Denk bijvoorbeeld aan mensen met een verstandelijke beperking of andere belemmerende factoren zoals dementie, een psychische kwetsbaarheid, laaggeletterdheid of mensen die analfabeet of anderstalig zijn. Dit sluit aan bij de uitgangspunten van het VN-Verdrag en biedt de meeste ruimte voor de bescherming van het stemgeheim.

Het is belangrijk dat je zelf kan bepalen met wie je je stemgeheim deelt. Want hulp in het stemhokje betekent dat de ondersteuner ziet op welke partij en persoon je stemt. Dat is een inbreuk op het stemgeheim. Een eigen begeleider die je vertrouwt of een daartoe getraind stembureaulid geeft de stemmer eigen regie op het noodgedwongen delen van je stemvoorkeur. Het experiment richt zich dan op ondersteuning door iemand van het stembureau of ondersteuning door iemand naar eigen keuze. Zo wordt de keuzevrijheid van de stemmer optimaal gefaciliteerd.

Maak de periode van de experimenten korter en breidt aantal gemeenten uit

Wij stellen voor de periode van het experiment in te korten tot twee verkiezingen en het aantal gemeenten dat wordt betrokken uit te breiden naar een representatief aantal, met zowel grote en kleine gemeenten. Het wetsvoorstel kent nu een periode van 5 jaar, waarin tijdens verschillende verkiezingen ervaring kan worden opgedaan bij 5 gemeenten. Dit is een te lange periode en betreft slechts een klein aantal gemeenten waarin geëxperimenteerd wordt. Hier komt bij dat hulp en ondersteuning in de ene gemeente dan wel mogelijk is en in de andere niet. Dit kan onduidelijkheid opleveren en ook leiden tot verschillen in mogelijkheden om te kunnen stemmen.

Zorg dat in ieder stembureau een gastvrouw(M/V/X) beschikbaar is

Wij adviseren dat in ieder stemlokaal algemene ondersteuning en hulp geboden wordt en dat hiervoor een extra persoon wordt ingezet. Het is fijn als je met je vragen terecht kan bij deze gastvrouw (M/V/X). En dat de informatie over omgaan met verschillende mensen wordt opgenomen in de training vooraf én in de informatie voor stembureauleden. De organisaties die deze brief ondertekenen denken hier graag in mee, ook over het inzetten van ervaringsdeskundigheid hierbij. De verwachting is dat een vraagbaakfunctie vanuit het stembureau voor veel mensen ondersteunend is voor het uitbrengen van hun stem.

Begrijpelijke en toegankelijke informatie

Wij vinden het belangrijk dat bij inwerkingtreding van de experimenteerwet de informatie over de verkiezingen en de mogelijkheden rond ondersteuning op een overzichtelijke en toegankelijke manier worden gecommuniceerd. Het helpt als mensen zich vooraf kunnen voorbereiden op de situatie in het stembureau. De informatie over het verkiezingsproces moet voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk zijn zodat meer mensen zelfstandig kunnen stemmen. Zorg ook voor rustige en prikkelarme stemmomenten en een overzichtelijke inrichting van het stembureau. Het is belangrijk dat oefenen met een proefbiljet mogelijk blijft. Ook de vormgeving van het stembiljet

kan bijdragen aan het vergroten van de toegankelijkheid van het stemproces. Voor het wetsvoorstel dat hiervoor in consultatie voorligt hebben wij apart onze inbreng geleverd.

Handhaaf begeleiding naar keuze voor mensen met een fysieke beperking in alle stembureaus

We vinden het belangrijk dat de bestaande ondersteuning om een begeleider naar keuze mee te nemen voor deze mensen in elk stembureau gehandhaafd blijft. Daarnaast is het belangrijk dat in aanvulling op dit voorstel de mogelijkheden voor mensen met een fysieke beperking om zelfstandig te kunnen stemmen worden verruimd. Bijvoorbeeld door de stemmal in alle gemeenten neer te zetten.

Monitor en leer

Monitor de toegankelijkheid van het stemproces en betrek hierbij de ervaringen die mensen hebben met de ondersteuning. Neem de resultaten hiervan mee bij de definitieve vormgeving van het stemproces. En betrek ook hierbij de ervaringsdeskundigen en hun vertegenwoordigende organisaties. Wij leveren graag een actieve bijdrage bij de uitvoering door onze kennis actief te delen en toe te passen.

Wij hopen dat u onze aandachtspunten meeneemt bij het vormgeven van het definitieve wetsvoorstel. We geven graag een toelichting indien nodig.

Met vriendelijke groet,

Illya Soffer,
Directeur Ieder(in)

Luuk-Jan Boon,
Namens
Kennis over Zien*

Ellis Jongerius,
Directeur LFB

Geke van Velzen,
Directeur Stichting
Lezen en Schrijven

Koos Spanbroek,
Voorzitter Sien

Arjan Beune,
Voorzitter Stichting
ABC

Marcel Sturkenboom,
Directeur KBO-PCOB

Dickie van der Kaa
Directeur KansPlus

Gerjoke Wilmink,
Directeur Alzheimer
Nederland

Bouchaib Saadane,
Voorzitter NOOM

Frank Bluminck
Directeur VGN

Geert Benjamins
Voorzitter EMB
Nederland

Fijke Mulder
Directeur
Helpende Handen

Peter van den Enden
Directeur
Dit Koningskind

*Kennis Over Zien bestaat uit Oogvereniging, MaculaVereniging, Bartimeus, Koninklijke Visio en Robert Coppes stichting